

Utsjoen kunta

LAUSUNTO

kunnanvirasto@utsjoki.fi

7.8.2026

Dnro 350/2026

UTSJOEN KUNNAN RAKENNUSJÄRJESTYS, LUONNOS

Utsjoen kunta pyytää lausuntoa rakennusjärjestyksen luonnoksesta.

Utsjoen kunnan alueelle sijoittuu Paistunturin ja Kaldoaivin paliskunnat. Alue sijoittuu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle (PHL 2§) sekä saamelaisten kotiseutualueelle (Laki saamelaiskärjistä 4§).

Poronhoito on merkittävä elinkeino Utsjoen kunnassa. Se on tärkeä työllistäjä paitsi suoraan, myös lihan ja muiden tuotteiden jalostuksen sekä matkailupalveluiden kautta. Poronhoito ylläpitää kunnan monipuolista elinkeinorakennetta. Erityisesti pienemmissä kylissä poronhoito on merkittävä työllistäjä ja elinvoimaisuuden, maisemakuvan ja turvallisuuden ylläpitäjä. Paliskuntien poronhoito perustuu porojen vapaaseen laiduntamiseen ja luonnonlaitumien ympärivuotiseen käyttöön.

Poronhoidon huomioiminen

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto. Poronhoitolaki (PHL 848/1990) on erityislaki, joka tulee ottaa huomioon kaavoituksessa ja muussa poronhoitoalueella tapahtuvassa toiminnassa. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella valtion maata ei saa käyttää, sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle (PHL 2§). Maan luovuttaminen tai vuokraaminen saa tapahtua vain sillä ehdolla, että maan omistajalla tai vuokramiehellä ei ole oikeutta saada korvausta porojen aiheuttamista vahingoista (PHL 2§).

Poronhoidon kannattavuuden edellytys on vapaa laidunnusoikeus (PHL 3 §). Vapaa laidunnusoikeus on tarkoitettu ja tunnustettu pysyväksi oikeudeksi. Se tarkoittaa porolle oikeutta ottaa ravintonsa vapaasti luonnosta, poikkeukset tähän on lueteltu laissa. PHL 31 §:n mukaan saamelaisten kotiseutualueella porojen laiduntamista koskevat rajoitukset ja aitaamisvelvollisuus koskevat ainoastaan tiettyjen ehtojen täyttyessä viljelyksiä ja metsänuudistusalan taimikoita, eivät asutusta, loma-asutusta, puutarhoja tai yritystoimintaa.

Poronhoitolaissa (53§) säädetään myös, että suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen

paliskunnan edustajan kanssa. Neuvottelut on todettu hyväksi keinoksi yhteensovittaa poronhoitoa ja muita maankäytön muotoja kaavoituksessa, vaikka kyse ei olisikaan valtion maista.

Poronhoito perustuu vapaaseen laidunnukseen. Poronhoito on toiminta-alueellaan laaja-alainen maankäyttäjää. Kaikki muu maankäyttö poronhoitoalueella vaikuttaa enemmän tai vähemmän poronhoidon harjoittamisen edellytyksiin. Poronhoitoalueella maankäytön yhteensovittaminen on siis äärimmäisen keskeinen kysymys. Poronhoidolle keskeisillä laidunalueilla ja muilla toiminta-alueilla on kyettävä turvaamaan rauhallisuus ja yhtenäisyys sekä poronhoidon toiminnalliset edellytykset ja on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet ja rakenteet.

Poronhoitoalueen maakuntakaavoissa on poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaamista edellyttäviä yleismääräyksiä sekä tarkempia määräyksiä esim. poronhoidolle tärkeiden alueiden huomioinnista ja säilyttämisestä. Pohjois-Lapin maakuntakaavan 2040 koko kaava-aluetta koskeva yleismääräys edellyttää: *"Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet. Valtion maiden suunnittelun osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa ja saamelaiden kotiseutualueella Saamelaiskäräjien kanssa sekä kolttala-alueella myös Kolttien kyläkokouksen kanssa."*

Yksityiskohtaisemmat huomiot

Paliskuntain yhdistys ehdottaa rakennusjärjestykseen lisättäväksi kohdan poronhoidon huomioimisesta:

Rakentaminen poronhoitoalueella

Utsjoen kunnan alueelle sijoittuu Paistunturin ja Kaldoaivin paliskunnat. Alue sijoittuu erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulle alueelle (PHL 2§) sekä saamelaiden kotiseutualueelle (Laki saamelaiskäräjistä 4§).

Utsjoen kunnan myymien ja vuokraamien tonttien luovutusasiakirjoissa tulisi olla maininta tontin sijaitsemisesta poronhoitoalueella, erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella ja saamelaiden kotiseutualueella. Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella valtion maata ei saa käyttää siten, että siitä aiheutuu poronhoidolle huomattavaa haittaa.

Rakennuspaikkojen sijoittelun osalta kaavan yleismääräyksiin tulisi lisätä määräys: "Rakennettaessa poronhoitoalueella on huomioitava poronhoitolain 3 §:n takaama porojen vapaa laidunnusoikeus." PHL 31 §:n mukaan saamelaiden kotiseutualueella porojen laiduntamista koskevat rajoitukset ja aitaamisvelvollisuus eivät koske asutusta, lomaa-asutusta, puutarhoja tai yritystoimintaa.

Kaavoitettaessa poronhoitoalueella, tulee pyytää kyseiseltä paliskunnalta/paliskunnilta lausunto kaavoituksen eri vaiheissa sekä huomioida PHL53§ mukainen neuvotteluvelvollisuus. Muualla kuin valtion mailla suositellaan PHL53§ kaltaisten neuvotteluiden käymistä.

Rakennusjärjestyksen luonnoksessa kohdassa 4.9 § *Eläinsuojien ja -tarhojen sijoittaminen* määrätään, että porotarhojen rakentaminen asemakaava-alueilla on kielletty, ellei aluetta ole nimenomaan osoitettu tähän käyttötarkoitukseen. Poroaitojen ja/tai -tarhojen rakentaminen asemakaava-alueella tulisi olla sallittua ilman erikseen osoitettua käyttötarkoitusta, sillä voi olla mahdollista, että asemakaava-alueilla on jo olemassa tällaisia tai tällaisille alueelle tulee tarpeita tehdä myöhemmin aitarakenteita. Kiinteiden rakenteiden rakentamiseen haetaan kuitenkin tarvittaessa rakennusluvut normaalien käytäntöjen mukaisesti.

Alueen paliskuntien esittämät huomiot ja lausunnot rakennusjärjestyksestä tulee ottaa huomioon painoarvoltaan merkittävinä.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Hanna Nurmi
Toiminnanjohtaja

Lausunnon valmistelija, lisätiedot: Vilma Sanaksenaho, etunimi.sukunimi@paliskunnat.fi